

Obletnica akcije Sever, Murska Sobota, 30.11.2017

Govor Milana Kučana

Dobro in koristno je od časa do časa odpreti vrata spominu. Zato da bi lažje presodili, od kod vodi pot, po kateri stopamo, in ali pelje tja, kamor smo želeli, ko smo nanjo stopili.

Spomin je varljiv. Še pogosteje je selektiven, če se ga loteva politika, ki ga podreja svojim pragmatičnim ciljem. Takrat posamezne dogodke trga iz konteksta procesov, v katerih so nastali, in njihovo takratno pomembnost presoja z merili aktualnih političnih razmerij. Največja žrtev takšnega početja je praviloma resnica.

Tako je tudi z dogodki, ki se jih spominjamo danes in ki so imeli pred 27 leti tajno oznako akcija »Sever«. Ni naključje, da nosi to ime veteransko policijsko združenje - združenje policistov, ki so aktivno sodelovali v tej akciji, kasneje v procesih osamosvajanja Slovenije pa v bojnih spopadih z JLA.

Slovenska policija je bila z zahtevnimi dilemami slovenskega osamosvajanja soočena prej kot druge strukture, s katerimi je kasneje skupaj zavarovala plebiscitarno odločitev državljanov Slovenije, da želimo živeti v samostojni in neodvisni državi slovenskega naroda.

Naj nas spomnim. Konec devetdesetih let je vesplošna kriza jugoslovanske države in družbe dosegla vrhunec. Nanjo se ni bilo mogoče učinkovito odzvati z veljavnim politično-ideološkim in državno-pravnim konceptom. Državo so ohromile prevelike razlike v pogledih na nujno ustavno-pravno preureditev države, razlike v razumevanju smisla življenja v skupni državi in v hotenjih po umestitvi jugoslovanske države v evropska združevanja, ki so bila že jasno razpoznavna, ohromili so jo ideološki spori, ob tem pa še neenakomerna gospodarska in socialna razvitost. Razvoj je prinašal številna zahtevna, povsem nova vprašanja, na katere ni bilo mogoče odgovarjati s starimi odgovori. Novih, razmeram ustreznih, pa država, razjedena od nacionalnih sporov, ki so prekrili pravo vsebino skoraj nepremostljivih razlik, ni bila sposobna.

Kot vsaka večnacionalna država, ki nastane v določenih zgodovinskih okoliščinah, bi morala tudi Jugoslavija v spremenjenih okoliščinah

konec osemdesetih let znova upravičiti svoj obstoj ter najti vsebinski imenovalac skupnega življenja. Tega ni bila sposobna. Zato je bil njen razpad neizogiben. Ni pa bil neizogiben način, na katerega je razpadla.

Slovenija se je zavedala možnosti, da bi bil razpad lahko tudi tragičen. Zato je vlagala resne napore v možnosti za dogovor o mirnem razhodu. Žal njeni naporji niso bili razumljeni ne v drugih republikah ne v mednarodni skupnosti in tudi sprejeti ne.

Hkrati se je Slovenija morala pripravljati in se je pripravljala na možnost nasilnega razpada države.

Z nasiljem pa smo bili soočeni že poprej. Od srede devetdesetih let se je Slovenija stalno soočala z grožnjo beograjskih oblasti, da bodo razglasile izredne razmere. Šlo je za poskuse političnega discipliniranja Slovenije, zlasti prek zveze komunistov, kar je omogočala takratna ustava, ter s tem zadušitve demokratičnih procesov v slovenski družbi. Na te poskuse je bila Slovenija pripravljena.

Prav policija je imela pri tem pomembno vlogo. Zavarovala je ustavni red slovenske države in ni popustila pred pritiski beograjskih političnih in državnih oblasti.

V zarji zatona Jugoslavije je svoje razumevanje skupne države takrat poskušalo uveljavljati tudi politično vodstvo Srbije. Z zahtevo, da bo Jugoslavija država po podobi in interesih srbskega naroda, ali pa je ne bo, so nacionalistične sile v takratnem srbskem vodstvu organizirale tako imenovane mitinge resnice. Pod pretvezo razkrivanja domnevne »resnice« o politično podrejenem in ekonomsko izkoriščanem srbskem narodu v Jugoslaviji so v Vojvodini in Črni Gori odstavili legalno izvoljena vodstva in postavili nova, po merilih in željah Beograda. Takšen miting je bil napovedan tudi v Ljubljani. Tisoče mitingašev iz Srbije naj bi Slovencem povedalo pravo resnico o njihovem položaju ter dobilo podporo poštenih Slovencev. Pri tem so se sklicevali na človekove pravice, posebej na pravico do zborovanj.

Slovensko vodstvo se je zavedalo, da je cilj mitinga zadušiti demokratične procese v Sloveniji in prisiliti Slovenijo, da pristane na centralistično urejeno in avtokratsko vodeno državo. Predsedstvo

zvezne države je zahtevo Slovenije, naj miting prepove, zavrnilo. Slovenija je bila soočena s svojo odgovornostjo.

Spominjam se sestanka v predsedstvu RS, ki ga je takrat vodil Janez Stanovnik. Razpravljali smo o različnih možnostih ukrepanja. Takrat se je oglasil tedanji republiški sekretar za notranje zadeve, pokojni Tomaž Ertl. Živo se spomnim njegovih besed. »Tovariši, jaz imam zakon, ki mi daje možnost in mi nalaga dolžnost, da zavarujem javni red in mir. Dovoljenja za miting ne bo. Prihod mitingašev bo slovenska milica onemogočila!«

Njegovo stališče je bilo sprejeto. Temeljite priprave na izpeljavo te odločitve so dobile skupno ime akcija Sever. Z njo se je slovenska policija dokončno uveljavila kot sila, ki je sposobna v državi zagotoviti spoštovanje ustavnosti in zakonitosti, zavarovati varnost državljanov ter javni red in mir.

Mitingašev v Ljubljano ni bilo. Procesi demokratizacije so se nadaljevali. Sledil je beograjski partijski kongres in odhod slovenskih komunistov, ki so zavrnilo poskuse partijskega discipliniranja. Slovenija je izpeljala večstrankarske volitve, vlado so sestavile stranke Demosa. Začeli smo s pripravami na plebiscit in osamosvojitve. Pripravljala se je tudi policija. Agresijo JLA je po razglasitvi samostojnosti države junija 1991 skupaj s teritorialno obrambo pričakala povsem pripravljena. In zmagala.

Ob 20. obletnici tega dogodka je takratni slovenski predsednik na predlog druženja Sever odlikoval Tomaža Ertla. Predsednikovo dejanje je izzvalo nasprotovanje v delu političnih struktur. Vendar pri odlikovanju ni šlo za Tomaža Ertla. Šlo je v bistvu za vrednotenje takratne akcije Sever in dejanja takratne slovenske policije. Podelitev odlikovanja je bila po moji presoji povsem utemeljena. Brez takratnega odločnega posredovanja milice bi bil razplet kasnejših prelomnih dogodkov lahko zelo drugačen. Drugačne bi lahko bile tudi usode nekaterih ljudi, ki so temu odlikovanju najbolj nasprotovali.

Proces slovenskega osamosvajanja ima dolge korenine. V njem je vrsta dogodkov, ki zaslužijo spoštovanje in objektivno oceno. Tudi ta! Še posebej, ker je bilo vodenje slovenske policije v pripravah na plebiscit, pri varovanju in izpeljavi njene uveljavitve ter odporu proti

agresiji JLA v rokah mnogih ljudi, ki so imeli ključno vlogo tudi v času akcije Sever.

Pomembno je bilo, da je takrat slovenska policija postopala v skladu z zakonom; da je storila, kar ji je veleval zakon. To je pomemben nauk tudi za njeno sedanje delovanje.

Policija je dolžna ravnati skladno z zakonom. V demokratični državi policija nima prostora za arbitrarno delovanje. Ne more izbirati, ali bo spoštovala in uporabila zakon. To velja tudi za sicer utemeljeno in prizadeto aktualno razpravljanje o primeru Ahmada Shamieha, bolečem za podobo slovenske družbe. Policija je bila dolžna tudi v tem primeru ravnati skladno z zakonom. Upam, da je to tudi odgovorno storila.

Druge okoliščine, humanost, empatijo, solidarnost pa je imela možnost uveljaviti vlada. Ona je imela in še ima možnost uporabiti diskrecijsko pravico, skladno s 17. členom dublinske pogodbe. Očitno je za to zmanjkalo politične volje. Policija pa te možnosti nima. In je ne sme imeti. Ne v tem in ne v drugih primerih.

Zato od policije ni mogoče in se ne sme zahtevati, da prevzame naloge, pristojnosti in odločitve drugih organov. Zaradi tega ne more biti predmet zgražanja. To bi moralo biti naslovljeno na nesprejemljive, cinične in manipulativne izjave nekaterih vplivnih slovenskih politikov, ki jim očitno ni mar za človeške usode.

Prostor policiji določa zakon. Od policije se sme in mora zahtevati spoštovanje zakona. Policija, ki tako ravna, je strokovna in odgovorna. In če pri tem ravna tako, da spoštuje dostojanstvo človeka, je tudi humana policija. Takšna, kot si jo želimo in takšna, ki nadaljuje tradicije dejanj v službi človeka, državljana in vrednot, na katerih je utemeljena slovenska država.

Vsem, ki ste takrat in kasneje častno nosili uniformo slovenske policije, vam ob jutrišnji obletnici akcije Sever čestitam.